

Polonya ve Çek Cumhuriyeti'nde Tahıl ve Un Pazarı

Polonya'da 400-450 un değirmeni olduğu biliniyor. Bu değirmenlerin yıllık toplam kapasiteleri 6 milyon tonun üzerine. Günde 100 tonun üzerinde üretim gerçekleştirebilen değirmenlerin sayısı ise 200 civarında. Çek Cumhuriyeti'nde ise un üreten yaklaşık olarak 44 firma olduğu biliniyor. Bu değirmenlerin yıllık toplam kapasitesinin 1,8 milyon ton olduğu ve kapasite kullanımının ise yüzde 78 olduğu tahmin edilmektedir.

Polonya, yaklaşık 312 bin kilometrekarelik yüzölçümü ile Avrupa'nın 10., dünyanın 69. büyük ülkesi konumundadır. Ülke genellikle düz ovalardan oluşmakta olup, güney kıyısı boyunca da dağlar sıralanmaktadır. Polonya'nın nüfusu ise 38 milyondur. Bu sayının 23,3 milyonu (% 61,1) şehirlerde, 14,8 milyonu (%38,9) kırsal bölgelerde yaşamaktadır. Ülkede tahmini rakamlara göre 2013 yılında kişi başına düşen milli gelir 21.100 dolardır.

Çek Cumhuriyeti, Avrupa'nın merkezinde, yaklaşık 79 bin kilometrekarelik bir alanda, kara ile kuşatılmış bir ülkedir. İki dağ silsilesinin kenarında yer alan Çek Cumhuriyeti, 10 milyon civarında bir nüfusu barındırmaktadır. Ülkedeki nüfusun büyük çoğunluğu şehirlerde yaşamaktadır. 2013 verilerine göre ülkede kişi başına düşen milli gelir 26.100 dolardır.

GENEL EKONOMİK GÖRÜNÜM

Polonya önemli ölçüdeki yüzölçümü, nüfus ve ekonomik potansiyeli ile orta büyüklükte bir Avrupa ülkesidir. GSYİH'da son yıllardaki artış nedeniyle dünya ekonomisindeki önemi ve payı yükselmektedir. Özelleştirme uygulamaları neticesinde, ülke Merkezi ve Doğu Avrupa Ülkeleri içerisinde en fazla doğrudan yabancı sermaye yatırımlarına konu olan ülke durumundadır.

Ülkede, 1989 yılından sonra serbest piyasa ekonomisine geçiş yönünde ekonomik politikalar izlemiştir. Uygulanan politikalar neticesinde, ilk anda işsizlik ve enflasyon artmış, ancak yıllar itibarıyla düşüş göstermeye başlamıştır. 2002 yılından itibaren hızla iyileşme göstermiştir. GSYİH artışının arkasında özellikle başarılı ihracat performansı yatmaktadır. Zaman içinde iç talebin güçlenmesi, özel tüketim ve sabit yatırımların artması da hızlı büyümenin temel dinamikleri olmuştur.

Ülkede alt yapı yatırımlarının hız kazanması, doğrudan yabancı sermayenin pazara olan ilgisinin kesintisiz devam etmesi ve tüketim harcamalarının mali krizden nispeten daha az etkilenmesi gibi nedenlerden ötürü Polonya, son yıllarda pozitif büyüme gösteren yegâne AB üyesi ülke olmuştur. 2015 ise yılında %3'ün üzerinde büyüme gerçekleşmiştir.

Çek Cumhuriyeti, 2004 yılında AB'ne üye olan 10 ülke içinde en fazla yabancı sermaye alan ve sahip olduğu potansiyel itibariyle gelişme şansı en yüksek olan ülkelerin başında gelmektedir.

Makroekonomik istikrarın yanı sıra ülkenin dış ticaret yapısındaki köklü değişiklik ve AB coğrafyasındaki konumu, vasıflı işgücü ve uygun yatırım ortamı nedeniyle artmakta olan doğrudan yabancı sermaye girişi, büyüme için gerekli şartları sağlamış durumdadır.

Ekonomi son üç yılda ortalama % 6'nın üzerinde büyümüştür. Çek ekonomisi, küresel krizle bağlantılı ihracat talebindeki keskin daralmanın da sonucu olarak, uzun bir dönemden sonra ilk defa küçülmeye başlamıştır. 2008 yılında büyüme % 3,1 ile sınırlı kalmıştır. 2009 yılında Çek ekonomisinin % 4,7 oranında daralmıştır. 2010 yılında yeniden büyümeye başlayan Çek ekonomisi ise % 2'nin üzerinde büyüme gerçekleşmiştir. 2011 yılında ise büyüme %2 ile sınırlı kalmış, 2012 yılında % 0,7 oranında daralan ekonomi, 2013 yılında da daralma % 0,7 oranında devam etmiştir.

Çek ekonomisinin performansı dış talebe dayanmaktadır. 2014 yılında Euro bölgesinde yaşanan toparlanma ve iç talepteki artış, Çek ekonomisini pozitif yönde etkilemiştir. 2014 yılında Çek ekonomisi % 2 oranında büyümüştür. 2015 yılında ise %4'ün üzerinde büyümüştür.

TARIMIN YERİ VE ÖNEMİ

Polonya'da GSYİH'nin yaklaşık % 3'ü kadarı tarım sektörü tarafından oluşturulmaktadır. Ancak, tarım kesiminin ülkedeki sosyal ve politik ağırlığı devam etmektedir. İşgücünün %15'i tarım kesiminde istihdam edilmektedir. Toplam istihdam içerisinde endüstrinin payı dikkate alındığında, söz konusu oranın yüksekliği dikkat çekmektedir.

Polonya, Rusya ve Ukrayna hariç tutulduğunda tarımsal alan büyüklüğü açısından Avrupa'nın 3. büyük ülkesidir. Toplam tarım arazisi büyüklüğü 18,4 milyon hektar olup, ülke yüzölçümünün %59'unu oluşturmaktadır. Toplam tarım arazisinin %76'sını ekilebilir alanlar (14,1 milyon hektar), %12,9'unu çayır ve meralar (4 milyon hektar) ve % 0,9'unu meyve bahçeleri (0,3 milyon hektar) oluşturmaktadır. Arazi mülkiyeti incelendiğinde ise Polonya'nın tarımsal arazisinin %92,3'üne tekabül eden 17 milyon hektarın, özel sektör mülkiyetinde olduğu görülmektedir. Kalan 1,4 milyon hektar ise kamu sektörünün elinde bulunmaktadır.

Polonya bazı tarımsal ürün üretiminde Avrupa ve dünyada önemli üretici konumundadır. Elma üretiminde Avrupa'da birinci; üzüm, çavdar, ahududu üretiminde Avrupa ve dünyada ikinci sırada yer almaktadır. Diğer taraftan, patates, çilek, soğan, şeker pancarı, buğday, süt, domuz eti üretiminde Avrupa'da ve dünyada ilk ön sıralarda yer almaktadır.

Tarım arazisinde en verimli topraklar ülkenin güney ve batı bölümlerinde bulunmaktadır. Bu bölgelerde buğday ve mısır üretimi ağırlıklıdır. Ülkenin orta, kuzey ve doğu bölümlerinde çavdar ve patates üretimi ile hayvancılık yaygındır. Ortalama tarımsal işletme büyüklüğü 8,2 hektardır. Aile işletmelerinin 1/3'ü kendi ihtiyaçları için üretim yapmaktadır. Yüksek miktardaki ucuz yem stoklarına rağmen, hayvancılık üretimi tatmin edici düzeyde bulunmamaktadır.

Çek Cumhuriyeti'nde 7,88 milyon hektar arazinin % 38,1'ini ekilebilir alanlar, % 33,6'sını ise orman alanı oluşturmaktadır. Çek Cumhuriyeti'nin GSYİH'nin % 2,4'ü tarım sektörü tarafından oluşturulmaktadır. Son yıllarda önemli yapısal değişiklik geçiren tarım sektöründe, merkezi planlama döneminin hemen sonrasında 1.749 kooperatifte 644.263, 257 devlet çiftliğinde ise 168.935 kişi istihdam edilmekte idi. Bu süreçte, tarımsal üretim yaklaşık % 30 oranında, istihdam ise yaklaşık % 40 oranında azalmıştır. Hâlihazırda, Çek Hükümeti tarım sektörü için özel destek programları uygulamakta ve bütçenin % 4,6'sını bunun için ayırmaktadır. Bütçe dışında da "Tarımsal Müdahale Fonu" kaynaklı destekler yapılmaktadır.

Hektar başına toplam devlet desteği AB'nin % 15'i seviyesindedir. AB üyeliği sürecinde fiyat destek sistemi yürürlüğe girmiş ve bu çerçevede çiftçilere AB fonlarından ve bütçe kaynaklı doğrudan ödeme desteği sağlanmıştır. 2004 yılından beri AB tarafından 500 milyon euro civarında tarımsal destek sağlanmıştır. Tahıl üretiminde yıllık verim 5,37 ton/hektar olarak gerçekleşirken, aynı yıl patates üretiminde ise verim 25,83 ton/hektar olmuştur.

POLONYA'DA TAHIL ÜRETİMİ

Buğday, Polonya'da yoğun bir şekilde üretimi yapılan başlıca tahıl ürünüdür. BM Tarım ve Gıda Örgütü FAO'nun verilerine göre ülkedeki buğday üretim miktarı son yıllarda 10 milyon tonu aşmıştır. 2005/06 sezonunda 8,7 milyon ton olan Polonya'nın buğday üretimi, 2008/09 sezonunda 9,2 milyon tona ulaşmış, sonraki 3 sezon hemen hemen bu seviyelerde kalmaya devam etmiştir. 2012/13 sezonunda 8,6 milyon tona gerileyen üretim, 2013/14 sezonunda 9,4 milyon tona, 2014/15 sezonunda ise önemli bir artış yakalayarak 11,6 milyon tona ulaşmıştır.

2013/14 ve 2014/15 sezonları bazında değerlendirildiğinde, Polonya'da buğdaydan sonra üretimi en fazla olan tahıl ürünü mısırdır. FAO verilerine göre 2005/06 ile 2010/11 sezonları arasında 1,5 – 2 milyon ton arasında seyreden mısır üretimi, sonraki yıllarda önemli oranda artmıştır. 2011/12 sezonunda 2,3 milyon tona, 2012/13 sezonunda 3,9 milyon tona, 2013/14 sezonunda 4 milyon tona ulaşan ülkenin mısır üretimi, 2014/15 sezonunda ise 4,4 milyon tona ulaşmıştır. Bu da ülkenin mısır üretiminin son 6 sezonda yüzde 100'ün üzerinde arttığını göstermektedir.

Arpa, buğday ve mısırdan sonra ülkede üretim miktarı en yüksek olan üçüncü tahıl ürünüdür. Ülke her yıl ortalama 3,5 milyon ton arpa üretimi gerçekleştirmektedir. Arpa üretiminde 2012/13 sezonunda 4,1 milyon tonla son 10 yılın rekorunu kıran Polonya, bir sonraki sezonda ise 2,9 milyon ton ile son 10 yılın en düşük üretimini gerçekleştirmiştir.

Dünyanın en büyük çavdar üreticisi olan Avrupa Birliği'ne bu konuda en büyük katkılardan birini Polonya yapmaktadır. AB'nin yaklaşık 7 milyon ton olan çavdar üretiminin yaklaşık 3 milyon tonunu Polonya tarafından üretilmektedir. Yani dünya çavdar üretiminde oldukça önemli bir yere sahip olan Polonya'da, çavdar üretimi istikrarlı bir tablo sergilememekle birlikte 2,5 milyon tonun altına da düşmemektedir. Son 10 sezona bakıldığında en yüksek çavdar üretiminin 3,7 milyon tonla 2009/10 sezonunda gerçekleştirildiği görülmektedir.

ÇEK CUMHURİYETİ'NDE TAHIL ÜRETİMİ

Çek Cumhuriyeti'nde önemli miktarda üretimi gerçekleştirilen iki tahıl ürününden biri buğday, diğeri de arpadır. Dünyadaki büyük üreticilerle kıyaslandığında bu ürünlerin üretim miktarları düşük görülsede,

ülkenin sahip olduğu yüzölçümü ve nüfus miktarı göz önüne alındığında, özellikle buğday üretimi azımsanmayacak ölçüdedir.

BM Tarım ve Gıda Örgütü FAO'nun verilerine göre 2005/06 sezonunda 4,1 milyon ton olan Çek Cumhuriyeti'nin buğday üretimi sonraki 2 sezonda 4 milyon tonun biraz altına gerilemiş, 2008/09 sezonunda ise tekrar artışa geçerek 4,6 milyon tona ulaşmıştır. 2013/14 sezonunda 4,7 milyon tona ulaşan buğday üretimi, 2014/15 sezonunda ise son 10 yılın rekor seviyesi olan 5,4 milyon tona ulaşmıştır.

Arpada ise ortalamada 1,5 milyon tonluk bir üretimden bahsetmek mümkündür. FAO verilerin göre 2005/06 sezonunda 2,1 milyon ton ülkenin arpa üretimi, sonraki 2 sezonda buğdayda da olduğu gibi gerilemiş ve 2 milyon tonun altında kalmıştır. 2008/09 sezonunda yenide yükselerek 2,2 milyon tona ulaşan üretim, bir sonraki sezonda 2 milyon ton civarında kalmıştır. Sonraki 5 sezonda arpa üretimi 2 milyon tonun altında kalmaya devam etmiştir. Mısır, çavdar ve yulaf gibi diğer tahıl ürünlerinde üretim miktarları bin tonlarla ifade edilebilecek oranlardadır.

POLONYA'DA TAHIL TİCARETİ

Polonya'da tahıl ürünleri dış ticareti sınırlı miktardadır. İhracatta öne çıkan en önemli tahıl ürünü, üretimde de öne çıkan buğdaydır. 2005-2008 yılları arasında 300 ile 700 bin ton arasında buğday ihraç eden Polonya, 2009 yılında ise son 10 yılın en yüksek miktarı olan 2 milyon tonluk buğday ihracatına ulaşmıştır. Ancak sonraki 2 sezonda ihracat yeniden düşmüş ve 1 milyon tonun altında kalmıştır. 2012 yılında 1 milyon ton buğday ihracatı rakamını yakalayan Polonya, 2013 yılında bu miktarı 1,6 milyon tona çıkarmıştır.

Ülke en büyük tahıl ürünü ihracatlarından birini de 2012 yılında 1 milyon tonla mısırdaki gerçekleştirmiştir. Ülkenin mısır ihracatı, 2012 dışındaki yıllarda 890 milyon tonun üzerine çıkamamıştır. İhracat açısından önemli sayılabilecek bir diğer tahıl ürünü çavdardır. 50 bin ton ile 1 milyon ton arasında değişen miktarlarda çavdar ihracatı gerçekleştiren Polonya, özellikle 2013 yılında gerçekleştirdiği 864 bin tonluk ihracatla dikkat çekiyor.

İthalatta ise en yüksek miktar buğday ve mısıra ait. 2007-2008 sezonlarında 1 milyon tonun üzerinde buğday ithal eden Polonya, bunun dışındaki yıllarda 240 ile 820 bin ton arasında buğday ithalatı gerçekleştirmiştir. Mısırdaki ise en yüksek ithalat 781 milyon tonla 2008 yılında gerçekleştirilmiştir.

ÇEK CUMHURİYETİ'NDE TAHIL TİCARETİ

Polonya'nın aksine Çek Cumhuriyeti buğday ihracatında, daha da geniş bir ifadeyle tahıl ticaretinde, daha istikrarlı tablo sergilemektedir. BM Tarım ve Gıda Örgütü FAO'nun verileri incelendiğinde; Çek Cumhuriyeti'nin 2009'dan bu yana 1 milyon tonun üzerine buğday ihraç ettiği görülmektedir. Yani ülke toplam buğday üretiminin 1/3'ünden fazlasını ihraç etmektedir.

Son 10 yılda en yüksek buğday ihraç miktarına 1,7 milyon tonla 2009 yılında ulaşan Çek Cumhuriyeti, aynı zamanda her yıl 150 ile 550 bin ton arasında mısır ve arpa ihracatı da gerçekleştirmektedir. İthalatta ise 100 bin tonun üzerinde bir miktara ulaşan herhangi bir tahıl ürünü bulunmamaktadır.

POLONYA VE ÇEK CUMHURİYETİ'NDE UN DEĞİRMENCİLİĞİ

BM Tarım ve Gıda Örgütü FAO'nun verilerine göre Polonya'nın 2005/06 ve 2013/14 sezonları arasındaki un ihracatı 20 ile 100 bin ton arasında değişmektedir. 2011/12 sezonunda 76 bin ton un

ihraç edilmiş ve bu miktar 2012/13 sezonunda 75 bin tona gerilemiştir. 2013/14 sezonunda kaydedilen un ihracat miktarı ise 78 bin tondur. Un ticaretiyle ilgili verilerde ilginç olan ise ülkenin un ithalatının da hemen hemen ihracatla paralel seyretmesidir. 2005/06 ve 2009/10 sezonları arasında 60 bin tonun altında un ithalatı gerçekleştiren Polonya, 2010/11 sezonundan itibaren bu miktarı 65 bin tonun üzerine çıkarmıştır. 2013/14 sezonunda kaydedilen ithalat miktarı 76 bin tondur. Polonya'da 400-450 un değirmeni olduğu biliniyor. Bu değirmenlerin yıllık toplam kapasiteleri 6 milyon tonun üzerine. Büyük çoğunluğu günde 30 tondan fazla üretim kapasitesine sahip. Günde 100 tonun üzerinde üretim gerçekleştirebilen değirmenlerin sayısı ise 200 civarında.

FAO'nun verilerine göre Çek Cumhuriyeti'nin un ihracatı 2006/07 ve 2011/12 sezonları arasında 20 bin tonun altında gerçekleşmiştir 2012/13 sezonunda 44 bin tona kadar yükselen un ihracatı, 2013/14 sezonunda 37 bin tonda kalmıştır. Ülkenin un ithalatı ise yıllar itibariyle farklılıklar göstermekle birlikte, genel itibariyle artış eğilimindedir. 2011/12 sezonunda 34 bin ton civarında kaydedilen un ithalatı, 2012/13 sezonunda 42 bin tona, 2013/14 sezonunda ise 59 bin tona yükselmiştir. Çek Cumhuriyeti'nde un üreten yaklaşık olarak 44 firma olduğu biliniyor. Bu değirmenlerin yıllık toplam kapasitesinin 1,8 milyon ton olduğu ve kapasite kullanımının ise yüzde 78 olduğu tahmin edilmektedir. Ülkedeki tarihsel gelişimle paralel olarak değirmenlerin çok büyük çoğunluğu şehir merkezlerinde bulunmaktadır.